

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Ett porträtt av en svensk jesuitpater i Österrike

Cornell, Henrik

Fornvännen 1937(32), s. 314-316 : ill.

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1937_314

Ingår i: samla.raa.se

Givetvis får man dock ej glömma, att även andra grenar av Vasaätten (eller i varje fall familjer, som förde samma vapen som den) ägt jord i Roslags-Bro sn åtminstone sedan omkr. 1400. Sälunda ägde Ingemund Jonsson och Erik Ingemarsson, som båda förde Vasa-vapnet, jord i Nor, resp. Bottna, m. m. 1409 (Sv. dipl. [ny ser.] nr 1163); Erik Ingemarsson, som på 1420-talet skrev sig till Bottna, ägde enligt nyss anförda källa även jord i Eke. Ingemund Jonssons efterkommande innehade ett av frälsheemmanen i Nor ända till 1530-talet, då det såldes ur släkten (jfr Historiska handlingar 13: 1, s. 57). Att Vasavapnet och vapnet med stjärnan förekomma tillsammans synes mig dock tala för att det verkligen är Gustaf Vasas stamföräldrar som avses.

Ytterligare ett Vasavapen finnes i Roslags-Bro. Det hör till de 1471 utförda målningar, som täcka såväl korets som långhusets väggar och valv, och befinner sig i valvsvickeln ovanför ingången till sakristian. Om dess färger säger Rhezelius: »Botn blå, Vasen brun». Eftersom Nils Kettlissons (och hans efterkommandes?) vapen lär ha varit 'En svart wasz udi ett förgylt field' (jfr Kleberg a. a. s. 17), så är det ju tänkbart, att vapnet med blå botten hänför sig till någon av de andra bärarna av namnet. I vad relation detta vapen står till de andra, delvis svårbestämbara vapen, som omge det, vågar jag emellertid icke säga.

Ingeborg Wilcke-Lindqvist.

ETT PORTRÄTT AV EN SVENSK JESUITPATER I ÖSTERRIKE

I Fornvännen 1936 (sid. 361) har Ture Arne publicerat några anteckningar om jesuiternas propaganda i Sverige under 1600-talet och det institut för utbildande av nordiska missionärer, som grundats i staden Linz vid Donau i övre Österrike. Han nämner även den svenske konvertiten Johannes Galdenblad, som under en längre tid stod i spetsen för institutet. I Museet i Linz hänger ett porträtt av den svenske avfällingen (fig. 4) försett med en lång inskrift, vilken omtalar att Pater Galdenblad var en svensk från Stockholm och det nordiska propagandainstitutets andre grundläggare, en ivrare för den katolska missionen i Norden, outtröttlig i arbetet på att stärka sitt institut, som han även doterade med behövligen inkomster, att han var dess ledare i sexton år och avled i dess hus i Linz i en ålder av 69 år, 1736. Porträttet visar oss en gammal man med skarpa anletsdrag, som dock upplysas av ett vänligt leende. I ena handen håller han, som sig bör, en bok, och i tavlans bakgrund skymtar en bild av hans institut *Fundatio septentrionalis*.

Porträttets latinska inskrift återges här i sin helhet: *P. Ioannes Galdenblad, suecus holmiensis, alter Foundationis nordicæ institutor, ac / propagator vir apostolicis per septentrionem missionibus clarus, infatigabili sollicitudine / ac industria hanc fundationem stabiliendi, augendi, ac reditibus necessariis dotandi, de / domo meritissimus, post stabilitam, obstantibus nec quidquam difficultatibus, / laboribusque maximis et suffecturis reditibus, sua, benefactorumque, mira industria / procuratorum, liberalitate*

auctam, et in annum XVI curatam foundationem, pie obiit Lincii / in domo eiusdem foundationis, 1736 1 januarii, ætatis 69.

Johan Galdenblad hade genomgått åtskilliga öden innan han kom till ro i Linz. Tillika med sina båda bröder Andreas och Lars hörde han

Fig. 4.

till de katolska renegater, vilka uppträdde som supplikanter hos drottning Kristina i Rom. Andreas hade först omvänt sig till den »allena saliggörande» tron. Han lyckades vinna drottningens gunst och fick även tjänstgöra som hennes sekreterare för svenska ärenden. Men de andra bröderna, som på Andreas uppmaning lämnat sitt land och sin religion, hade icke samma framgång i Rom. De sågo sig slutligen nödsakade att söka sin utkomst på annat håll och trädde som enkla dragoner i tjänst hos storhertigen av Toskana. Johan utbytte dock snart uniformen mot jesuitrocken och hamnade på så sätt i Linz. Lars fortsatte den militära banan. Bl. a. var han i Ungern ute för svåra äventyr, som så när kostat honom livet. I venetiansk tjänst skall han slutligen ha haft betydande framgångar och vid sin död efterlämnat en stor förmögenhet.

Dessa upplysningar, som vi äga tack vare Bildts forskning,¹ bestyrkas av tavlans underskrift. Säkerligen var det arvet efter Lars, som satte

¹ Historisk Tidskrift 1895.

Johan i stånd att med egna medel understödja Fundatio septentrionalis. Utöver det, som Bildt framdragit rörande bröderna Galdenblad, ger oss inskriften även Johans födelseår. Han var född 1667 och dog vid 69 års ålder 1736. Men uppgiften att han var stockholmare står däremot i strid med Bildts uppgift att Andreas Galdenblad kommit från Skara. Om Bildt har rätt borde här ha stått Vestrogotus i stället för Holmiensis.

Johan Galdenblad tycks ha varit en energisk man. Han kallas ju propagandainstitutets andre grundläggare. Om hans nit för katolicismens återinförande i Sverige varit stort, så ha väl framgångarna i det avseendet varit så mycket mindre. Men hans verksamhet har dock förskaffat honom en aktad och uppbyggd ställning i det land, där han tillbragte mer än hälften av sitt liv. 1715 skall han ha varit kejsarens biktfader i Wien. I sexton år var han ledare för Fundatio septentrionalis, men ända från 1699 till sin död, d. v. s. i trettiosju år, tillhörde han densamma. Hur många svenska alumner han haft är ovisst. Institutet skickade åtminstone en propagator till Sverige, den i Biografiskt Lexikon nämnde norrmanen Pater Rinck, vilken dock icke hann längre än till Malmö förrän han blev utvisad. Samma källa omtalar att Fryxell 1834, då han reste genom Österrike, förgäves sökte efter Galdenblads efterlämnade papper i hopp om att finna något av intresse för Kristinas historia. Äro papperen bevarade, finnas de väl antingen i landsarkivet i Linz eller i Benediktinklostret i Kremsmünster, där det nordiska jesuitkollegiets bibliotek enligt Arnes uppgift hamnat.

Henrik Cornell.

FISKEN SOM DRAGER SKEPPET

Vid tolkning av fisk- och fågelbilder på några svenska bronsåldersfynd har dr Oldeberg i Fornvännen 1935 (h. 6) i förbigående anknutit till fisk-
 emblem, som förekomma i förbindelse med vissa från ön Syros härstammande, tidiga skeppsbilder av typ som fig 5. Han påpekar, att skeppen synbarligen dragas »av var sin fisk (delfin)» — ett omdöme som ligger nära till, om man betraktar den högresta stäven som skeppens för-ända. Rätta tydningen av ifrågavarande skeppsbilder är emellertid omstridd. Sir A. Evans m. fl. ha likaledes uppfattat den resta stäven som förstäv; men sedan dess har dr Sp. Marinatos, som är direktör för museet i Herakleion på Kreta och som väl får anses som nutidens främste expert på den minoiska tidens båt- och skeppsbilder, undersökt fallet och nått uppfattningen, att den resta stäven är akterstäv. På denna sida stå redan förut Dussaud och Köster och sannolikt flertalet nautiska bedömare.

Marinatos anför i sin utredning (se »La marine créto-mycénienne» i Bulletin de corresp. hellénique 1933, s. 183) att frågan om för eller akter i detta fall borde kunna avgöras med ledning av en annan förhistorisk båt bild, nämligen en bild i lera från Palaikastro, som också i ena ändan har en högt uppspringande stäv. Och på grund av en konstruktiv detalj hos denna båt — som har sin största bredd närmast den lägre ändan och